

Suomen Pankki

Juho Rissanen
LASIMAALAUKSET

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Juho Rissasen lasimaalaukset valmistuivat Suomen Pankin portaikkoon vuonna 1933. Tässä esitteessä taidehistorioitsija Marjo-Riitta Simpanen kirjoittaa arvion lasimaalauksista ja kuvaa yhdessä Suomen Pankin ekonomisti Seija Parviaisen kanssa Rissasen uraa ja teossarjan päätymistä Suomen Pankkiin.

Sisältö

MARJO-RIITTA SIMPANEN:
MYÖHÄISKAUDEN PÄÄTEOS ANTAA VÄRIÄ PÄÄKONTTORIN PORTAIKKOON 4

MARJO-RIITTA SIMPANEN JA SEIJA PARVIAINEN:
JUHO RISSANEN – TAVALLISEN KANSAN KUVAAJA 6

Kansan parista kansainvälisiin taidepiireihin 6

Rissanen tarjous lasimaalauksista 8

Lasimaalausten synty 10

Teossarja Suomen vaurauden lähteistä 12

Silakkamarkkinat

Juho Rissanen
Esitteen teokset © Kuvasto 2010
Valokuvat: Peter Mickelsson.

MYÖHÄISKAUDEN PÄÄTEOS ANTAA VÄRIÄ PÄÄKONTTORIN PORTAIKKOON

Suomen Pankin portaikossa sijaitseva lasimaalaussarja (1933) on Juho Rissasen myöhäiskauden pääteos. Taiteilijan parhaana kautena pidetään vuosina 1897–1902 valmistuneita vesi- ja peitevärimaalauksia sekä vuonna 1908 syntyneitä työaiheisia öljyvärimaalauksia. Rissanen teki 1910-luvulla suuren öljymaalauksien ja myös 1920-luvulla useampiosaisia öljy- tai freskomaalauksia, jotka eivät kuitenkaan taiteellisilta ansioiltaan yllä varhaistuotannon tasolle.

Kansankuvauksistaan tunnetun Rissasen myöhäistuotanto ei edusta realismia. Suomen Pankin teossarja toimii pääkonttorin pääporrashuo-

neen dekoratiivisena ja ornamentaalisena tila- ja värielementtinä. Porrashuoneen sivuseinillä ei vielä lasimaalausten valmistumisen aikaan ollut Segerstrålen freskoja.

Juho Rissanen oli tunnetusti hyvä sommittelija. Lasimaalaus sopi Rissaselle tekniikkana, koska hän oli ammattimaalarin urallaan oppinut käyttämään ns. kontuuriviivaa, jolla hän rajasi varhaiskauden henkilökuvat. Rajaavaa ääriiviivaa käytti väripintoja erottamaan myös Rissasen ihailema ranskalaiskollega Maurice Denis. Lasimaalauksissa mustana rajaavana viivana toimivat lyijypuitteet, joihin poltetut ja usein myös kuvioidut lasinkappaleet kiin-

nitettiin. Taiteilija oli tutustunut 1910-luvulla Ranskassa modernistiin väriteorioihin, joiden mukaisesti hän ajatteli maalausta puhtaina väripintoina. Tästä oli apua lasimaalausten teossa. Moniväristen lasipintojen tuli olla harmonisia – kuitenkin niin, että kuvalliset tarinat tulivat ymmärretyiksi. Suomen Pankin teoksissa Rissanen on käyttänyt kirkasta, lämminsävyistä punaista vain korosteena. Sitä löytyy kukon heltaasta, torikauppiaan omenoista ja tukkimiehen sydämenmuotoisesta rahamassista.

Marjo-Riitta Simpanen
Taidehistorioitsija

JUHO RISSANEN — TAVALLISEN KANSAN KUVAAJA

Juho Rissanen oli kotoisin kansan parista, köyhistä oloista syvältä Savon sydäimestä. Hän keskittyikin taiteessaan kuvaamaan tavallisia suomalaisia heidän työssään ja elinympäristössään ja piti itseään ensisijaisesti ihmisten kuvaajana vierastaen maisemakuvausta.

Rissanen syntyi vuonna 1873 Kuopion maalaiskunnassa. Hän vietti suurimman osan elämästään ulkomailla ja kuoli vuonna 1950 Yhdysvalloissa. Rissasessa yhdistyivät toisaalta juurevuus ja koti-seurakkaus, toisaalta oman aikansa suomalaisella mittapuulla varsin merkittävä kansainvälisyys.

Rissanen lapsuutta varjostivat isän kuolema ja köyhyys. Isä paleltui kuoliaaksi vuonna 1884, kun hän eksyi juopuneena järven jäällä palatessaan markkinoilta. Tapaus oli 11-vuotiaalle pojalle traumaattinen. Hän maalasi siitä myöhemmin teoksen Lapsuuden muisto.

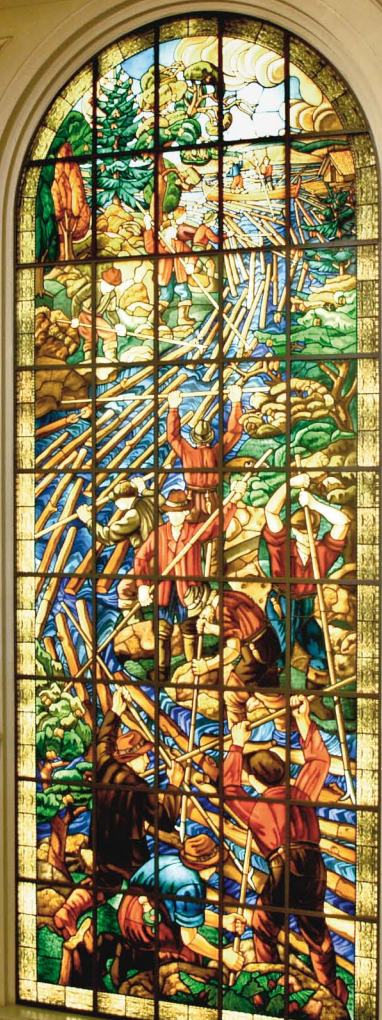
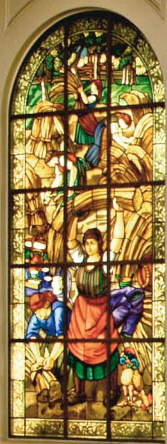
Teoksessa hän seuraa vierestä, kun isän ruumista kannetaan paareilla.

Isän kuoltua Juho Rissanen joutui auttamaan äitiään perheen elatuksessa muun muassa kerjämällä sekä toimimalla erilaisissa tilapäistöissä. Viimein 15-vuotiaana hän pääsi harjoittelemaan maalarin ammattia ja vähitellen myös koristemaalaukseen. Kisällinä

hän matkusteli ympäri Suomea ja tapasi matkoilla paljon värikkäitä kansanihmisiä, jotka ovat myöhemmin innoittaneet häntä kansankuvauksissa.

Kansan parista kansainvälisiin taidepiireihin

Maalarin työnsä ohessa Rissanen alkoi vähitellen tehdä myös taidemaalauksia. Varsinaiseen taiteilijanoppiin hän pääsi kuitenkin vasta 23-vuotiaana. Uransa aikana hän sai opastusta muun muassa Albert Gebhardilta, Helene Schjerfbeckiltä ja Ilja Repiniltä. Hänen merkittävä tukijansa oli Albert Edelfelt, joka kannusti

Rissasta hakeutumaan ulkomaille.

Taiteellisen läpimurtonsa Rissanen teki Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1900 – kuten moni muukin suomalaisen kultakauden taidemaalari. Vuonna 1908 Rissanen osallistui laajaan Pariisissa järjestettyyn Suomen taiteen näyttelyyn, mikä vahvisti edelleen hänen asemaansa myös kotimaassa. Hänen aihevalintansa eivät olleet aina saaneet kotimaassa osakseen ymmärrystä ja arvostusta, mutta Pariisissa ne koettiin mielenkiintoisiksi ja kiehtoviksi.

Rissanen oli jatkuvasti huolissaan terveydestään eikä omien sanojensa mukaan kestänyt Suomen talvea. Hän palasi kuitenkin kesäisin Suo-

meen ja erityisesti Savoona, jossa oli maalannut lukuisia merkiteoksiaan. 1900-luvun alussa hän oli matkustellut Italiassa, jossa hän tutustui taiteen vanhoihin mestareihin. Matkoillaan Rissanen pääsi näkemään varhaisrenessanssin ja renessanssin freskoja, joista 1900-luvun vaihteen taiteilijat hakivat innoitusta työhönsä. Hän tutustui 1910-luvun alussa Ranskassa Maurice Denis'n dekoratiiviseen taiteeseen. Denis'n taide innoitti Rissasta myös myöhemmin 1920-luvun lopulla, jolloin hän perehtyi Pariisissa lasimaalaukseen. Hän kävi Rouenissa, Chartres'ssä, Reimissä ja Bretagnen Quimperissä tutkimassa keskiaikaisen goottilaisten katedraalien lasiikkunoita. Taiteilijaa viehättivät lasi-

ikkunoiden värimystiikka ja Raamatun kertomusten kuvatarinat.

Rissanen tarjous lasimaalauksista

Itsenäistymisen jälkeen Suomen nuori valtio halusi teettää taiteilijoillaan freskoja, seinä- ja lasimaalauksia merkittävimpiin rakennuksiinsa. Sisätilojen dekoratiivisia monumentaaliteoksia pidettiin 1920-luvun lopulla arvokkaampina kuin yksittäisiä, siirreltäviä tauluja tai veistoksia. Ajan henki sopi hyvin Rissanen uuteen taiteelliseen suuntautumiseen.

Rissanen oli asettunut 1920-luvulla pysyvästi Ranskaan, josta käsin hän hankki kotimaasta aktiivisesti tilaustöitä. Ulkomailla toimeentulo oli hankalaa, joten suu-

ren tilauksen saaminen takasi työn ja toimeentulon pitkäksi aikaa. Rissanen olikin varsin oma-aloitteinen ja aktiivinen tilaustöiden hankkimisessa.

Vuonna 1928 taiteilija lähetti Pariisista ”Eduskunnan Herroille Pankkivaltuusmiehille” kirjeen, jossa hän tarjoutui koristamaan Suomen Pankin portaikon ikkunat. ”Allekirjoittanut pyytää kohteliaimmin ehdottaa, että eduskunnan pankin eteishallissa löytyvä suuri ikkuna ja sen molemmin puolin löytyvät kaksi pienempää ikkunaa koristettaisiin lasimalauksilla, jotka esittäisivät erilaisia paikkaan sopivia aiheita.” Aiheet liittyisivät

Elonkorjuu

Tukinuitto

Silakkamarkkinat

tavalla tai toisella pankin toimintaan. Taiteilijalla oli mielessä eri vaihtoehtoja kuten ”Rahan hyvää tekevä vaikutus” tai ”Rahan kiros”.

Pankkivaltuusmiehet päättivät hyväksyä taidemaalari Rissanen tarjouksen. Teoksista päätettiin maksaa yhteensä 400 000 markkaa, ja Rissanen tuli itse kustantaa lasin poltosta ja lyijyttämisestä aiheutuvat menot. Työn tuli olla valmis vuonna 1933.

Lasimaalausten synty

Rissanen lähetti luonnoksia nähtäväksi tilaajille työn edetessä. Pankkivaltuutetut kommentoivat niitä innokkaasti. He puuttuivat hyvin tarkasti yksityiskohtiin ja tekivät

monia konkreettisia muutos- ja korjausehdotuksia, joita taiteilija yritti parhaansa mukaan toteuttaa. Lopulta uudet luonnokset hyväksyttiin, ja taiteilija saattoi aloittaa työn käytännön toteutuksen vuonna 1931. Kokemusta Rissanen oli saanut jo edellisenä vuonna valmistuneista SOK:n konttoriin tekemistään lasimaalauksista.

Lasimaalausten toteuttamisessa tarvittiin aputyövoimaa ja erikoisammattimiehiä. Rissanen suunnitteli ja piirsi Suomen Pankin lasimaalausten luonnokset vaaditussa mittakaavassa, valvoi projektia sekä tarkisti muun muassa poltettujen lasien värisävyt. Hänen Pariisin Rue du St Gotthardin varrella sijainneella työ-

huoneellaan pankin tilaustyötä tekivät taidemaalarit Edwin Lydén ja Paavo Leinonen, joiden tehtävä oli suurentaa ja piirtää luonnokset puhtaaksi lasinpolttajia varten. Lasit leikattiin muotoon, poltettiin värillisiksi ja kiinnitettiin pala palalta lyijypuitteilla suureen rautakehikkoon, joka nostettiin pystyasentoon ikkunaksi.

Maailmantalous tuotti Rissalle ongelmia, sillä kultakantaan perustunut kansainvälinen valuuttajärjestelmä romahti vuonna 1931 syvän kansainvälisen laman seurauksena. Markan arvo suhteessa frangiin heikkeni, mikä aiheutti taiteilijalle taloudellisia ongelmia. Tulot olivat Suomen markoissa ja

menot Ranskan frangeissa. Hän kääntyi useaan otteeseen tilaajan puoleen ja pyysi korotusta palkkioonsa – sitä kuitenkin saamatta. Vaikeuksista huolimatta työ valmistui ajallaan, ja se asennettiin Suomen Pankin porraskäytävän ikkunoihin syksyllä 1933.

Teossarja Suomen vaurauden lähteistä

Valmis kolmiosainen lasimaalaus kuvaa vertauskuvallisesti Suomen vaurauden lähteitä, joista tärkein oli ”vihreän kullan” eli puun uitto, ja muita rukiin viljely ja kalakauppa Helsingin satamassa. Osat ovat nimeltään Elonleikkuu, Tukinuitto ja Silakkamarkkinat. Pankkivaltuutettujen toivomuk-

sesta vasemmanpuoleisesta Elonleikkuu-työn naishahmosta haluttiin alkuperäistä kauniimpi. Keskeällä sijaitsevassa Tukinuitto-osassa muutettiin muun muassa vaatekappelin ja tukkien ulkonäköä ”paremmin todellisuutta vastaaviksi” ja oikeapuoleisessa Silakkamarkkinat-osassa taustalle lisättiin suurkirkko, jotta siitä voisi tunnistaa Helsingin.

Teossarjan valmistumisen aikaan lasi-ikkunoista suodattui oikea luonnonvalo. Taiteilijaa kuitenkin pyydettiin jo suunnitteluvaiheessa ottamaan huomioon, että Suomessa valon määrä ei talvella ole kovin suuri ja sen vuoksi on tarpeen käyttää lisänä sähkövaloa. Myöhemmin valmistunut lisä-

rakennus on peittänyt ikkunat toiselta puolelta ja valaistus on jäänyt kokonaan sähkövalaistuksen varaan.

Lähteet

Ateneum-opas, 1987.

Kämäräinen, Eija: Juho Rissanen; naurava kisälli. WSOY 1993.

Okkonen, Onni: Juho Rissanen – elämäkerta ja taidetta. WSOY 1927.

Simpanen, Marjo-Riitta: Rinkitanssi. Juho Rissanen Piirileikki metsässä vuodelta 1923.
Tanskaan tilatun teossarjan taustaa ja taiteilijan elämänvaiheita vuosina 1918–1924.
Kuopion taidemuseon julkaisuja 16. Kuopion kaupungin painatuskeskus 1995.

Simpanen, Marjo-Riitta: Juho Rissanen ja suomalainen kansa. Kuopion taidemuseon julkaisuja 23.
Suomen graafiset palvelut Oy, Ltd. 1997.

Tuntematon horisontti. Suomen taidetta 1870–1920. Ateneumin julkaisut no. 20. Valtion taidemuseo 2000.

Juho Rissanen:
Elonleikkuu, Tukinuitto ja Silakkamarkkinat, 1933
Lasimaalaus, keskiosa 636 x 258 cm,
sivuosat 312 x 153 cm
Suomen Pankin taidekokoelma

Suomen Pankki
Snellmanin aukio
PL 160, 00101 Helsinki
Puhelin 010 8311 (keskus)
Puhelin 010 195 701 (viestintä)

www.suomenpankki.fi
www.rahamuseo.fi
www.euro.fi

ISBN 978-952-462-613-2 (painettu)
ISBN 978-952-462-612-5 (verkko)

